

BÖLÜM 12

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNİN ÜNİVERSİTE SANAYİ İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİNDEKİ ROLÜ Ardahan İli Örneği*

Dr. Öğr. Üyesi Güven Gürkan İnan

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama ABD

guvengurkaninan@ardahan.edu.tr

ÖZET

Günümüzde üniversiteler eğitim öğretim faaliyetlerinin yanı sıra endüstriye yön veren ve destekleyen bilimsel kuruluşlardır. Sanayi ise 19. yüzyılın başlangıcından itibaren ülkelerin ekonomik anlamda gelişmelerinde son derece önemli rol oynamıştır. Üniversiteler araştırma ve bilgi üretme konusunda uzmanlaşırken sanayi bilgi ve teknolojiyi ticarileştirmekte başarılıdırlar. Bu nedenle dünya genelinde üniversite ile sanayi temsilcilerinin uyumlu çalışması konusunda ciddi çalışmalar yapılmakta ve bu ilişkiyi teşvik edici kararlar politika yapıcılar tarafından alınmaktadır. Üniversiteler ve sanayi kuruluşlarının işbirliğinin ülkelerin ekonomik anlamda gelişmelerine olumlu katkıları olduğu ve gelişmiş ülkelerde bu ilişkinin çok daha gelişmiş olduğu gözükmemektedir. Üniversite sanayi işbirliğinin kaynakların daha etkin kullanılması, sanayi kuruluşlarının teknik bilgi ve teknoloji ihtiyaçlarının daha düşük maliyetlerle karşılanması, üniversite eğitimlerinin sanayinin ihtiyaç duyduğu alanlara odaklanması gibi çok sayıda faydaları bulunmaktadır. Üniversite sanayi işbirliği terimi akla ilk geldiğinde büyük sanayi kuruluşları ile üniversitelerin araştırma birimleri arasında ilişki ilk olarak akla gelmektedir. Dünya genelinde farklı ülke ve bölge bazında farklı üniversite sanayii işbirliği örnekleri oluşmakta ve bu ilişkiler ülkelerin mevcut kültürlerine uygun olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde bu ilişkinin ortaya çıkmasında ki en önemli itici güç patentler olurken Avustralya'da ortak araştırma projeleri en önemli sebep olarak görülmektedir. Ülkemizde üniversite-sanayi işbirliğinin gelişmiş olduğu endüstriyel bölgeler olsa da endüstriyel anlamda gelişmişlik seviyesi düşük kalmış illerde bu üniversite-sanayi işbirliğinden söz etmek oldukça zordur. Klasikleşmiş üniversite-sanayi işbirliklerinde izlenen stratejiler ve uygulamalar da sanayisi tam olarak

* Bu makale, 10-12 Ekim 2018 tarihleri arasında düzenlenmiş olan I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda (I. International Politics And Social Science Symposium-IPSSS) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

gelişmemiş illerde uygulamaya koyulması oldukça zor olacak ve muhtemel başarısızlık ile sonuçlanacaktır. Bilimsel araştırma yöntemleri akademisyenler ve araştırmacılar tarafından doğru bilgi üretmek üzere takip edilen sistematik metodolojilerdir. Üniversite-sanayi ilişkisinde en önemli motivasyon kaynaklarından biri ise araştırmacıların bilgi üretmek üzere sanayiye oluşturan öğeleri incelemelerde bulunmaları gerekmesidir. Bu bağlamda üniversite ile sanayi arasında ki ilişki araştırma yöntemlerinin tercihi ile doğrudan bağlantılıdır. Bu noktadan yola çıkarak bu çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinin üniversite-sanayi işbirliğine nasıl etki edebileceği ve Ardahan ili özelinde üniversite-sanayi işbirliğinin gelişmesi için mevcut koşullar irdelenerek Ardahan iline özel teorik bir model geliştirilmiştir. Ardahan Üniversitesi'nin mevcut akademisyen ve araştırma potansiyeli ile Ardahan ilinin mevcut ekonomik yapısı değerlendirilerek Ardahan iline özgü geliştirilen üniversite-sanayi işbirliği stratejisinin temelinde akademisyenlerin tercih ettikleri araştırma tekniklerine odaklanılmıştır. Dünyanın dört bir yanında başarıyla uygulanan stratejilerin Ardahan iline uygun olmaması ve mevcut ekonomik kaynakların daha farklı değerlendirilmesinin faydalı olacağından hareketle Ardahan iline uygun bir stratejinin geliştirilmesi gerekliliği doğmaktadır. Ardahan ilinin mevcut sanayisi göz önünde bulundurulduğunda nicel araştırma yöntemleri özellikle anket çalışmalarının sürekli olarak tercih edilmesi durumunda üniversitenin yol gösterici rolünü tam anlamıyla yerine getiremeyeceği öngörülmekte iken nitel araştırma yöntemleri ile özellikle eylem araştırması ve vaka çalışmaları ile mevcut sanayi temsilcileri ile daha yakın ve etkin bir ilişki kurulabileceği değerlendirilmektedir. Sonuç olarak Ardahan Üniversitesinin, Ardahan ilinde faaliyet gösteren firmaların güncel sorunlarını çözme ve yol gösterme gibi bir görevi bulunduğundan nicel araştırma yöntemlerinin akademisyenler tarafından tercih edilmesi Ardahan ili ve benzer şartlara sahip diğer iller içinde uygulanabilir, düşük maliyetli ve etkin bir strateji olarak ortaya çıkacaktır. Mevcut hâliyle bu çalışmanın belli başlı limitleri bulunmaktadır. Öncelikle geliştirilen model teorik olarak ortaya çıkmakta ve verilerle test edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite-Sanayi İşbirliği, Strateji, Araştırma Yöntemleri, Ardahan Üniversitesi, Ardahan.

GİRİŞ

Günümüzde üniversiteler sadece iyi eğitim almış bireyler yetiştirmekten ziyade teknolojik ve bilimsel gelişmeye öncülük etme misyonunu benimsemektedir. Üniversiteler ülkelerin ekonomik, sosyal ve politik gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır (Berkovitz and Feldmann, 2006). Üniversitelerde yapılan araştırmalar sonucunda birçok ürün ve teknoloji ortaya çıkmakta ve bu sonuçlardan en çok sanayiciler ve girişimciler faydalanmaktadır. Bu

sebeplerden her üniversite öncelikle yakın çevresindeki sanayi kuruluşları ile iş birliğine gitmektedir. Üniversite sanayi işbirliğini güçlendirmiş ve etkin kullanan ülkelerin teknolojik üstünlüklerini devam ettirdikleri görülmektedir (Zoroğlu, 2002). Rasiah ve Govindaraju (2009)'a göre imalat firmalarının günümüzde karşı karşıya kaldıkları yüksek rekabet koşullarında rekabet avantajı elde edebilmek için imalat becerilerini Ar-Ge becerisi ile birlikte geliştirmeleri gerekmektedir. Üniversiteler yapmış oldukları bilimsel araştırmalar ile ortaya çıkardıkları yeni teknolojileri sanayi kuruluşları ile paylaşarak, sanayi kuruluşlarının Ar-Ge ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Gürol (1997) çalışmasında üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilmesinde; topluma karşı olan ortak sorumluluk, mevcut kaynakların daha etkin kullanılması, eğitim imkânlarının uygulama alanları ile geliştirilmesi, sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücünün yetiştirilmesi ve ekonomik kalkınmaya katkısı gibi amaçların her iki tarafı da motive ettiğini belirtir. Birçok batılı ülkede olduğu gibi Türkiye'de de üniversite sanayi iş birliği kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler desteklenmekte ve bu faaliyetlerin artması için teşvikler bulunmaktadır (Uysal, 2012). Ülkemizde, üniversite-sanayi işbirliğinin taraflarından olan sanayici ve toplumun büyük bir kısmında üniversitelerimizin sanayiden kopuk olduğu ve sadece eğitim öğretim faaliyetlerine odaklandığı konusunda ciddi eleştiriler yöneltmektedirler.

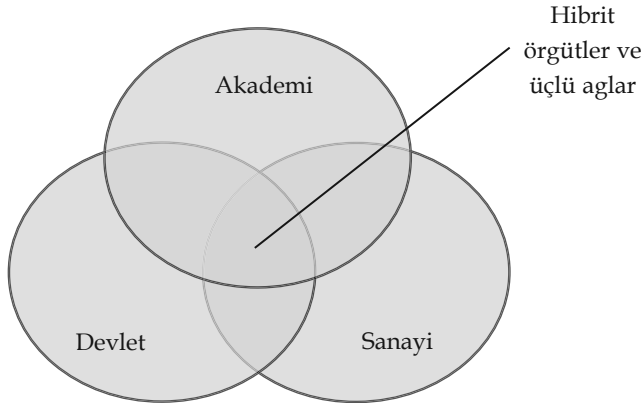
Üniversitelerde bulunan araştırmacı ve akademisyenler güvenilir bilgiye ulaşabilmek için bilimsel olarak kabul görmüş araştırma yöntemlerini kullanırlar. Literatürde farklı tanımları bulunmakla birlikte bilimsel araştırma yöntemleri gözlem ve deneye dayalı, test edilebilir düzenli bilgilerin temel alınması yoluyla evrenin tanınması ve anlaşılmasına yönelik yapılan sistematik çalışma olarak tanımlanır (Arıkan, 2011). Bilimsel araştırma yöntemleri araştırmacıların buldukları çalışma alanlarından, kişisel tercihlerine kadar değişen sebeplerden farklılıklar göstermektedir. Örneğin biyoloji alanında çalışma yapan bir araştırmacı laboratuvar ortamında deneyler yaparken, yönetim alanında çalışma yapan bir araştırmacı anketler düzenleyerek veri toplama yoluna gidebilir. Mevcut yönetim bilimi literatürü incelendiğinde araştırmacı ve araştırmaya konu olan ögeler arasındaki ilişki çok uzak ya da çok yakın olabilmektedir. Bu çalışmada hangi bilimsel araştırma yöntemlerinin üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilebilmesine daha çok etki edebileceği Ardahan ili ve Ardahan Üniversitesi üzerinden tartışılarak irdelenecektir.

1. ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİ

Üniversite sanayi işbirliğinin temelleri 19. yüzyılın başlarında sanayi devriminin başlaması, kar amacı güden imalathanelerin sayısının hızla artması, üniversitelerde kurulan araştırma laboratuvarları ve mühendislik eğitimine ağırlık verilmesi, üniversite ve sanayinin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirme ve yüzyılın sonlarına doğru direkt olarak sanayinin ihtiyaç duyduğu

teknolojiyi üretebilme kabiliyetlerini geliştirmişlerdir (Geuna, 2001; Göker, 2000). Günümüzde üniversiteler 19. yüzyılın başlarından beri en önemli rolü olan toplumların nitelikli insan gücünü yetiştirmenin yanında toplumların kalkınmasına, gelişmesine ve saygınlığını artırmasında da etkin rol oynamaktadır (Tijssen, Leeuwen ve Wijk, 2009; D'este ve Perkman, 2011). Üniversite sanayi işbirliği, üniversiteler veya bilimsel araştırma enstitüleri ile kar amacı ile kurulmuş örgütler arasındaki yenilikçi işbirliği olarak tanımlanabilir (Xu, 2010). Diğer bir ifade ile üniversitelerin mevcut kaynakları (bilgi, eleman, finansal güç vb.) her iki tarafa ve topluma fayda sağlamak üzere bir metot ve sistem dâhilinde birleştirilerek yapılan eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve diğer faaliyetlerin tümü şeklinde tanımlanmaktadır (Dura, 1994).

Etzkowitz ve Leydesdorff (2000) çalışmasında devlet-üniversite-sanayi arasında ki ilişkiyi üçlü sarmal teorisi üzerinden tanımlamışlardır. Üçlü sarmal teoriye göre üniversiteler bilgiye dayalı toplumların yenilik kabiliyetlerinin gelişmesinde son derece önemli rol oynamaktadır (Leydesdorff ve Etzkowitz, 1996; Etzkowitz, 2008). Şekil - 1 de gösterilen modele göre ülkelerin yenilik (inovasyon) sistemleri üniversite-devlet-sanayi arasında ki kurulan ilişkiler ile gelişmektedir. Üniversite sanayi iş birliğinin günümüzdeki uygulamalarını sıklıkla gördüğümüz üçlü sarmal modellerine (teknoparklar girişimcileri, akademisyenleri ve devletin bir araya gelerek oluşturdukları ve teknolojik ürünlerin ortaya çıktığı üçlü işbirliğinin en basit örneğidir) gelene kadar ki tarihsel sürecini incelediğimizde birbirinden uzak, kendi alanlarında faaliyetlerini yürüten organizasyonlardan birbiriyle bilgi paylaşan ve sınırların kaldırıldığı bir yapıya büründüğünü söyleyebiliriz (Fixari, Lefebvre ve Pallez, 2009). Üçlü sarmal modelinin temelinde tarafların birbirlerinin rollerini üstlenmesi vardır (Sakıncı ve Bursalıoğlu, 2012).

Şekil 1: Üniversite-Sanayi-Devlet İlişkinin Üçlü Sarmal Modeli

Üniversitelerde araştırmacı pozisyonunda faaliyet gösteren akademisyenler büyük çoğunlukla bilimsel çıktılar elde edebilmek amacıyla sanayi ile ilişki kurmaktadır (D'este ve Perkman, 2011). Öte yandan, işletmeler ihtiyaç duydukları AR-GE ve yenilikçi uygulamaların işletmeleri içerisinde geliştirilmesinden ticari fayda sağlamaktadır (Ömürbek ve Halıcı, 2012). Snee (1984:15) başarılı bir üniversite sanayi işbirliğinin temel özelliklerini şu şekilde belirlenmiştir;

- Her iki taraf birbirini tanımalı,
- Taraflardan biri süreci başlatmalı,
- Süreç her iki tarafa fayda sağlamalı,
- Civar üniversitelerle bağlantıya geçilmeli,
- Uygun programlar sınırlı başlamalı fakat geleceğe yönelik planlar yapılmalı,
- Hiçbir durumda tek yönlü yaklaşım benimsenmemelidir.

Ömürbek ve Halıcı (2012) çalışmalarında literatürden faydalanarak üniversite sanayi işbirliğinin başarılı bir şekilde uygulandığında ortaya çıkabilecek faydaları şu şekilde sıralamışlardır;

- Sanayi temsilcileri teknoloji geliştirme, üretim süreçlerinin iyileştirilmesi, kalite ve verimliliğin artırılmasında üniversitelerden faydalanabilmektedir.
- Ortak yürütülen projeler sayesinde AR-GE kaynaklarının daha verimli kullanılabilmesi.
- Ülkenin ihtiyaç duyduğu eğitimli iş gücünün sanayinin güncel ve gelecekteki ihtiyaçlarını belirleyerek daha etkin insan gücü yetiştirilmesi.
- Sanayinin dışa bağımlı giderlerinin (araştırma, lisans, patent, vb.) düşürülmesi.
- Sanayi temsilcilerinin orta ve uzun vadeli planlarla rekabetçiliğinin artırılması.

Üniversite sanayi ilişkisinin gelişmesi her iki tarafında kendi adına fayda sağlayabildiği bir ilişki olduğunda başarılı uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Erdil vd. (2013) yaptıkları çalışmada her iki tarafa has kazanımları Tablo 1'de özetlemişlerdir.

Tablo 1: Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Potansiyel Kazanımları

Sanayinin Kazanımları	Üniversitenin Kazanımları
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sofistike teknolojik bilgiye erişim ➤ Temel ve uygulamalı araştırma sonuçlarının sistematik olarak değerlendirilmesi ➤ Öğretim üyelerinin danışmanlığında oluşturulan spesifik yetenek ve bilgi birikimi ➤ Sanayideki teknik personelin eğitilmesi ➤ Öğretim üyelerinin sanayi tarafından düzenlenen konferanslara katılmaları ➤ Yüksek donanımlı bilimsel/teknik işgücüne ulaşma imkânı ➤ Teknolojik olarak geri kalmış alanlarda hızlı bir teknolojik ilerleme kaydedilmesi ➤ Endüstriyel projelerdeki spesifik problemlerin çözümü ➤ Birlikte çaba sarf etme, yeni işletme kurabilme ve ekonomik kazanç elde etme imkânı ➤ Üniversitenin olanaklarına erişim ➤ Üniversite ile çalışmanın sanayi 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğretim üyelerinin, araştırmacıların ve öğrencilerin bilgilerini pratikteki uygulamalarla desteklemeleri ➤ Araştırma fonlarına erişim ➤ Üniversitedeki eğitim ve öğretim müfredatının geliştirilmesi ➤ Öğrenciler için staj ve benzer diğer olanakların sağlanması ➤ Mezunlar için potansiyel iş olanaklarına erişim ➤ Üniversitenin danışma kurullarında sanayiden üyelerin olması ➤ Sanayinin elindeki olanaklara ve teçhizata erişim ➤ Sanayi ile birlikte yapılan uygulamalı araştırma için hükümet fonlarından yararlanma imkânı ➤ Birlikte çaba sarf etme, yeni işletme kurabilme ve ekonomik kazanç elde etme imkânı

2. ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİ KANALLARI

Üniversiteler ile sanayi temsilcileri arasındaki işbirliği çok sayıda ve birbirinden farklı kanallar ile gerçekleşebilmektedir. Bu kanalların bir kısmı resmî yollarla olurken, bir kısmı da resmî olmayan, üniversite araştırmacıları ile sanayi temsilcilerinin iletişime geçmesi ile ortaya çıkmaktadır (Watanabe, 2009). Mevcut çalışmalar incelendiğinde farklı kanallar ile üniversite-sanayi işbirliğinin gerçekleştirildiği görülmektedir (Cohen, Nelson ve Walsh, 2002; Scharfing vd. 2002; Erdil vd., 2013). Literatürde üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilmesinde ön plana çıkan yöntemler şöyledir;

- Ortak araştırma projeleri,
- İsmarlama projeler,
- Ar-Ge bursları,
- Üniversite içi Ar-Ge laboratuvarları,
- Sanayiye teknoloji lisanslama,
- Patentler,

- Teknoparklar,
- Teknoloji Enstitüleri,
- Geçici çalışan değişim programları,
- Toplantı ve konferanslar.

Bu stratejilerden ortak araştırma projeleri, ismarlama projeler, teknoloji parklar ve lisanslama bu bölümde açıklanacaktır. Ortak araştırma projeleri genellikle üniversitelerde kurulan ortak araştırma merkezleri tarafından yönetilen süreçlerdir (Watanabe, 2009). Bu merkezler üniversite ve şirketler arasında bir köprü görevi görmektedir, üniversite ve sanayi temsilcilerinin birlikte araştırma yapmaları için teknoloji danışmanlığı, bilgi paylaşımı gibi araçlarla bu ilişkiyi güçlendirme ve teşvik etme faaliyetlerini yürütürler (Watanabe, 2009). Ortak araştırma projelerinde, şirketler araştırmalar için gerekli finansmanı sağlar, üniversite araştırma kaynaklarını - bilgi, ekipmanlar ve personelini - araştırmaya dâhil eder ve firma araştırmaya destek olacak kendi bünyesinden araştırmacıları projeye dâhil edebilir (Hagedoorn, Link ve Vonortas, 2000; Watanabe, 2009). Ortak araştırma projelerinin başlangıcında firmalar kendi ihtiyaçları doğrultusunda ortak araştırma merkezleri ile iletişime geçerek süreç başlar. Burada dikkat edilmesi gereken hususlar; araştırma projesi sonucunda ortaya çıkacak ticari bilginin sahibinin kim olacağı, yapılacak araştırmalarda her iki tarafın ne derece sorumlu olacağı ve projenin ne kadar süre içerisinde tamamlanacağını en baştan yapılacak sözleşme ile güvence altına alınması gerekmektedir (Morandi, 2013).

İsmarlama projeler, farklı kaynaklarda anlaşmalı araştırmalar olarak da tanımlanmaktadır. Bu projelerde üniversiteler endüstriyel işletmeler ile anlaşmalar imzalanarak yapılan araştırmalardır (Mirowski ve Van Horn, 2005; Watanabe, 2009). Araştırma geliştirme faaliyetlerine destek olmaları amacıyla üniversitelerden özel araştırma taleplerini belirterek şirketler hizmet alımına gider (Haour, 1992). Ortak araştırma projelerine göre daha kolaydır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar yapılan araştırma anlaşması ile belirtilir. Sonuçlar aksi belirtilmedikçe üniversiteye aittir ve anlaşmayı yapan firmaya sonuç raporları ile bildirilir.

Teknoparklar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sıklıkla karşımıza çıkmakta ve ülkelerin ekonomik gelişmelerine destek vermektedir (Radosevic ve Myrzakhmet, 2009; Watanabe, 2009). Teknoparklar üniversiteler ile şirketleri bir araya getirerek yenilikçi fikirlerin ticari ürünlere dönüştürülmesi, tersine beyin göçünü artırması ve ülkelerin gelişmişlik seviyesini artırmayı esas hedefler olarak belirlemiş merkezlerdir (Başalp ve Yazlık, 2006). Felsenstein (1994) teknoparkları diğer bir deyişle bilim parklarının genellikle iki temel sebeple kurulduğunu belirtir. İlk sebep olarak teknoparklar yeni iş fikirlerinin oluşabilmesi ve gelişmesi için bir kuluçka ya da olgunlaşma merkezi olarak yüksek teknoloji ürünlerin ortaya çıkarılmasına olanak sağlaması. Diğer bir sebep ise bölgesel kalkınmaya katalizör etkisi ile

hızlandırması olarak belirtir. Başalp ve Yazlık (2006) çalışmalarında İngiltere Bilim Parkları Birliğinin teknopark tanımını;

“bir üniversite veya yüksek öğrenim kurumu ya da bir araştırma merkezi ile resmî ilişkiler kurmuş, içinde teknoloji kökenli firma ve işletmelerin oluşmasını özendirecek ve büyüyüp gelişmesine destek verecek biçimde tasarlanmış, yönetiminin ilgili firmalara teknoloji ve işletmecilik becerilerinin transferi konusunda etkin uğraş verdiği, bir girişim”

olarak vermiştir. Literatürde sıkça karşımıza çıkan bir başka üniversite sanayi işbirliği stratejisi ise teknokentlerdir. Teknokentler alan olarak teknoparklardan daha büyük bir alana yayılmış küçük ve orta ölçekli işletmelere ek olarak büyük uluslararası çapta ürünler ortaya çıkaran şirketleri de bünyesinde barındırır (Uysal, 2012).

Lisanslama ve patent alma olanakları üniversite sanayi işbirliğinin oluşmasında ön plana çıkan diğer bir strateji olmaktadır. 1980'li yılların başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ki üniversitelerin patent alma faaliyetleri üniversite ve sanayi arasındaki işbirliklerin artmasına ve birçok farklı kanalların kullanılarak teknoloji ve bilgi aktarımının gerçekleşmesine olanak sağlamıştır (Mowery ve Sampat, 2004). Üniversiteler ürettikleri bilgi ve teknolojileri lisanslama faaliyetleri ile sanayi kuruluşlarına satarak üretilen bilgi ve teknolojinin ticari bir ürün olarak kullanılmasına olanak sağladılar (Watanabe, 2009; D'este ve Perkman, 2011).

Ülkeler arasında kullanılan stratejiler ülkelerin kendilerine has özellikleri ön plana çıktığı için değişim göstermektedir. Örneğin Cohen, Nelson ve Walsh (2002) Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) yaptıkları çalışmada Amerikalı imalatçılar ile üniversiteler arasındaki ilişkinin gelişmesinde; patentler, günlük konuşmalarla gerçekleşen bilgi alışverişleri, yayınlar ve raporlar, kamuya açık toplantı ve konferanslar, yeni mezun öğrencilerin işe alımı, lisanslama, ortak araştırma projeleri, kontratlı araştırma projeleri, danışmanlık hizmetleri ve kısa süreli personel değişim programlarının üniversite sanayi işbirliği gelişimine etki ettiğini tespit etmişlerdir. Öte yandan Scharntinger, Rammer, Fischer ve Fröhlich (2002) aynı dönemde Avustralya'da yaptıkları çalışmada; ortak araştırma projeleri, kontratlı araştırmalar (danışmanlık, üniversitelere araştırmalar için finansman, araştırmacı yetiştirme), çalışanların değiştirilmesi, sanayi temsilcilerinin üniversitede öğrenci danışmanı olarak görevlendirilmesi ve eğitimlerin üniversite sanayi işbirliğinin gelişmesinde ön plana çıkmıştır. Ülkemizde ise son dönemde teknopark ve ortak projeler ile üniversite sanayi işbirliğinin gelişmesini teşvik etmekteyiz (Erdil vd., 2013).

Türkiye'de üniversite sanayi işbirliği uygulamaları incelendiğinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın Sanayi odaları ile yapmış olduğu

Tablo 2: Veri Toplama Tekniklerinin Avantaj ve Dezavantajları

Veri Toplama Tekniği	Avantajları	Dezavantajları
Gözlem	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Veri faaliyetlerin yürütüldüğü yer ve zamanda toplanabilir ✓ Daha çok veri toplanabilir ve veri toplanırken gözlem yapılan kişilerin katılım gösterme istekleri çok önemli değildir. ✓ Gözlemler insanların ne söylediğinden ziyade gerçekte ne olduğunu gösterir 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gözlemcinin yanlış anlamaları ✓ Hawthorne etkisi – insanların gözlem altında olduklarını bildiklerinde farklı performans göstermeleri. ✓ İnsanların davranışlarındaki nedenleri üzerine yeterince bilgi sağlamamaktadır
Doküman araştırması	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Düşük maliyetlidir ✓ Geçmişe yönelik iyi bilgiler toplanabilir ✓ Daha önce fark edilmemiş sorunların tespit edilebilmesine olanak sağlar ✓ Kendi hâlinde çalışır 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Veri geçerliliğini yitirmiş, düzensiz, uygun olmayan ve bulunamayabilir. ✓ Veri tamamlanmamış ve kesin olmayabilir ✓ Çok zaman gerektirmesi
Mülakat	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sezgisel bilgi toplama ve konuya dâhil etme imkânı sağlar ✓ Röportaj yapılan kişilerin onlar için önemli gördükleri konuları söyleyebilme ve tanımlamalarına olanak sağlar ✓ Alıntılar ve hikâyeler toplamanıza olanak sağlar 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Görüşme esnasında yanlış anlaşılmalara imkân verebilir ✓ Zaman kaybettirici ve maliyetli oluşu ✓ Röportaj yapılan kişi sorulardan rahatsızlık duyabilir
Odak grupları	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Grup dinamikleri bireysel veri toplama yöntemlerine göre daha kullanışlı veri toplamaya olanak sağlar 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Uygulamayı yürüten kişinin yanlış anlama olasılığı ✓ Grup tartışmaları gruptaki birkaç kişi tarafından yanlış yönlere çekilebilir ✓ Veri analizi çok zaman alabilir ve daha önceden iyi bir şekilde planlanmalıdır ✓ Bireysel seviyede geçerli veri sağlamamaktadır
Anket	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yönetim giderleri diğer tekniklere göre daha uygun maliyetlidir, özellikle de çok sayıda insandan veri toplarken ✓ Değerlendirme hatalarının ortaya çıkma olasılığını düşürür çünkü aynı sorular çok daha fazla kişiye sorulur ✓ Çok fazla insan anketler ile daha önce karşılaşmıştır ✓ Pek çok insan anket araştırmasına katılım göstermeyi mülakat yapmaya göre tercih eder ✓ Kapalı uçlu soruları listeleme ve yönetme daha kolay ve yönetilebilir bir süreçtir 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Düşük geri dönüş riski ✓ Katılımcılara sorular aynı anlamda gelmeyebilir ✓ Katılımcılarla ilişki kurulmaması ✓ Ekstra bilgi bulundurmaması ✓ İyi soruların gelişmesi için çokça zaman harcanması

Bu çalışmanın amacının araştırma stratejilerinin birbirlerinden ayrıştığı yönler ya da üstünlüklerinden ziyade, literatürde sıklıkla kullanılan araştırma stratejilerinin üniversite sanayi işbirliğine olan etkisi irdelenmektedir. Şekil - 2 de değerlendirilen araştırma stratejilerinden en uç noktaları temsilen iki araştırma stratejisi karşılaştırılarak araştırmacı ile araştırılan öge arasında kurulan ilişkinin üniversite sanayi işbirliği üzerine etkisi irdelenecektir. Anket araştırması yönteminde araştırmacı tarafından bilimsel teknikler gözetilerek hazırlanan veri toplama anketleri araştırılan ögeler tarafından doldurulmakta ve anketi yapma süresi boyunca soru cevap şeklinde bir ilişki ortaya çıkmaktadır (Easterby-Smith vd., 2004; Nardi, 2018). Anket çalışmalarında araştırmacılar topladıkları verileri istatistiksel yöntemlerle analiz ederek, araştırma sorularının yanıtlarını ve/veya test ettikleri hipotezlerin doğru olup olmadığını bulmaya çalışır (Fowler Jr, 2013). Bu araştırma yönteminde ortaya çıkan ilişkide araştırmaya konu olan ögenin yapısında herhangi bir değişikliğe sebep olamamakta ve çoğunlukla genele uygun sonuçlar ortaya çıktığından araştırmaya konu olmuş öge tarafından kendi ihtiyaçlarına tam anlamıyla uygun bilgi ortaya çıkmamaktadır (Bradburn vd., 1979). Anket araştırmasına oldukça uzak olan eylem araştırmasında ise araştırmacı ile araştırmaya konu olan öge arasında güçlü bir ilişki kurulur (Easterby-Smith vd., 2004). Bu ilişkide araştırmayı yürüten ekip araştırmaya konu olan ögeyi öncelikle inceleyerek mevcut durumunu anlar, ardından mevcut durumda belli başlı değişiklikler yaparak bu değişimlerin öge üzerindeki etkilerini analiz ederek çıkan sonuçları bilgiye dönüştürür (Brydon-Miller vd., 2003). Eylem araştırması yönteminde araştırmacı ile araştırılan öge arasında kurulan bağ kısa süreli bir bağ olmamakla birlikte ortalama 1 ila 5 yıl arasında bu süre değişebilmektedir (Reason ve Bradbury, 2001). Eylem araştırması yönteminin anket araştırması yöntemine göre üniversite ile sanayi temsilcileri arasındaki bağın güçlenmesine ve ortak çalışmaların artmasına yardımcı olması izlenen stratejinin doğasında yoğun iletişim kullanılması ve araştırma ögesinde pozitif bir değişimi ortaya çıkarabilecek aktivitelere katılması olarak ön plana çıkmaktadır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden iki uç araştırma stratejisini karşılaştırdığımızda nitel araştırma yöntemlerinde genelde küçük örneklerde derinlemesine bir bilgi arama süreci var iken, nicel araştırma yöntemlerinde büyük örneklerle genele uygun bilgi aranmaktadır (Neuman, 2013; Cavana vd, 2001). Bu da üniversite ve sanayi temsilcileri arasında oluşması gereken kuvvetli bağa doğrudan etki etmektedir.

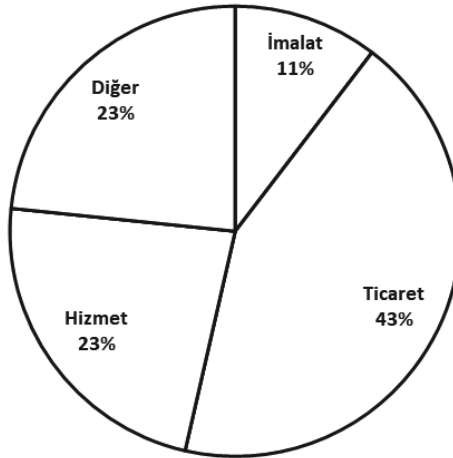
4.ARDAHAN İLİ ÖZELİNDE ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİ MODELİ

TÜİK tarafından hazırlanan illerin gelişmişlik seviyesine göre Ardahan son sırada bulunmaktadır. Ardahan ili coğrafi konum olarak kuzeyinde Gürcistan, doğusunda Ermenistan, batısında Artvin, güneyinde Kars ve Erzurum illeri bulunmaktadır. Bulunduğu konum olarak üç farklı il ve iki ülke

ile komşu olan Ardahan iklim koşullarından dolayı ticari merkezlere ulaşım sıkıntısı yaşamakta ve daha çok kendi ihtiyaçlarına yönelik küçük ölçekli ticari işletmelerden oluşan bir ekonomik yapısı bulunmaktadır (Topcuoğlu, Oral ve Demir, 2016). Ardahan ilinde ticaret ve sanayinin temelini hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ürünlerden – et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri ve coğrafi işarete sahip organik bal – oluşturmaktadır (Ardahan TSO, 2018). Ardahan Ticaret ve Sanayi Odası'nın faal üye sayılarına baktığımızda tablo - 3 deki rakamlar çok yüksek sayıda işletmenin bulunmadığını göstermektedir. Ardahan ilinde faaliyet gösteren firmaların faaliyet gösterdikleri iş alanlarına göre şekil - 3 de görüleceği üzere %11 oranında İmalat, %43 oranında ticaret, %23 oranında hizmet ve %23 oranında diğer alanlarda faaliyet gösteren işletmelerden oluştuğunu görmekteyiz.

Tablo 3: Ardahan TSO'sına Kayıtlı İşletme Sayısı ve Tipleri

Firma Tipi	Adet
Gerçek Kişi Ticari İşletmesi	325
Limited Şirket	241
Anonim Şirket	61
Kooperatif	38
Kamu Kuruluşu	10
Kollektif Şirket	3
Dernek İktisadi İşletmesi	2
Esnaf	2
Diğer İktisadi İşletmeler	1
Vakıf İktisadi İşletmesi	1
Münferit Şirket	1
Kamu İktisadi Kuruluşu	1
Toplam	686

Şekil 3: Ardahan İlinde Faaliyet Gösteren Firmaların İş Alanlarına Göre Dağılımları

Penrose (1959) çalışmasında farklı büyüklüklerdeki örgütlerin aynı stratejiler ile yönetilemeyeceğini şu şekilde açıklamaktadır;

“Bir tırtılı tanımlayıp ardından aynı tanımı kelebek için kullanamayız”

Penrose o günlerde yaptığı çalışmalarda stratejilerin ve uygulamaların farklı koşullar altında değişiklikler gösterebileceğini ve bir örgütte başarı ile uygulanmış bir stratejinin farklı bir örgütte bire bir uygulanması durumunda başarısızlık ortaya çıkacağını belirtmiştir (İnan, 2016). Bu düşünce ile Ardahan ili özelinde üniversite-sanayi işbirliğini tartışmaya açtığımızda klasikleşmiş ve uygulamada başarılı olmuş birçok stratejinin hem yatırım maliyetleri hem de uygulamada karşılaşılabilecekleri sorunlar göz önünde bulundurulduğunda Ardahan ili özelinde başarılı olamama durumu ortaya çıkacaktır. Yukarıda bahsettiğimiz klasikleşmiş üniversite sanayi işbirliği stratejilerini Ardahan ilinde kurulabilme ihtimallerini irdelediğimizde olası başarı durumları, uygulanabilirlikleri ve yatırım maliyetlerine göre Tablo 4’teki gibi bir analiz yapabiliriz.

Literatürdeki mevcut stratejiler Ardahan ilinin koşulları göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde; üniversite içi Ar-Ge laboratuvarları teknoloji enstitüleri, ortak araştırma projeleri, ismarlama projeler, konferans ve toplantılar diğer yatırım seçeneklerine göre düşük yatırım maliyetleri ve uygulanabilirliği açısından Ardahan ilinde uygulanabilir stratejiler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu konuda en büyük engelin Ardahan ilindeki sanayi temsilcileri ile üniversite arasındaki ilişkinin zayıf olması ve her iki tarafın alışkanlıkları arasında bu ilişkileri sağlıklı geliştirebilecek yapıların bulunmaması gelmektedir. Bunun dışında Ardahan ilinin mevcut koşulları ve uygulanan stratejilerin dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda Ardahan iline uygun olmayan stratejiler ise Geçici çalışan değişim programları, Ar-ge bursları, Sanayiye teknoloji lisanslama, Patentler ve Teknoparklar olarak değerlendirilebilir. Mevcut stratejilerin bazılarının uygulanması mümkün olsa karşılaşılabilecek sorunların temelinde her iki tarafın birbiri ile sınırlı etkileşim içerisinde bulunmaları ve karşılıklı ortak iş yapma kültürü henüz oluşmadığından araştırma stratejilerine odaklanılarak yeni bir model ortaya çıkartılabilir. Tablo - 4 genel stratejilerin Ardahan ilinde uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi gösterilmektedir.

Araştırma stratejilerinde özellikle data toplama safhasındaki kurulan ilişkiler nicel araştırma yöntemlerinde daha kısa sürerken nitel araştırma stratejilerinde daha uzun süreli ilişkiler kurulabilmektedir. Bu nedenle çalışmanın özünü oluşturan üniversite-sanayi işbirliğinde araştırma yöntemlerinin ön plana çıkması ve bu ilişkinin gelişmesine katkı sağlaması daha uygulanabilir ve düşük maliyetli bir strateji olarak ön plana çıkmaktadır. Bu stratejiyi geliştirirken ilişkinin her iki tarafı olan Ardahan Üniversitesi ve Ardahan ilinde faaliyet gösteren firmalara farklı roller düşmektedir. Ardahan Üniversitesi bünyesinde çalışmakta olan araştırmacıların bölgede faaliyet gösteren kar amaçlı örgütlerle yaptıkları çalışmalarda nitel araştırma yöntemleri ve araştırma sonucunda ortaya çıkardıkları bilgilerin direkt olarak çalışmaya konu olan örgütlerin örgütsel kabiliyetle-

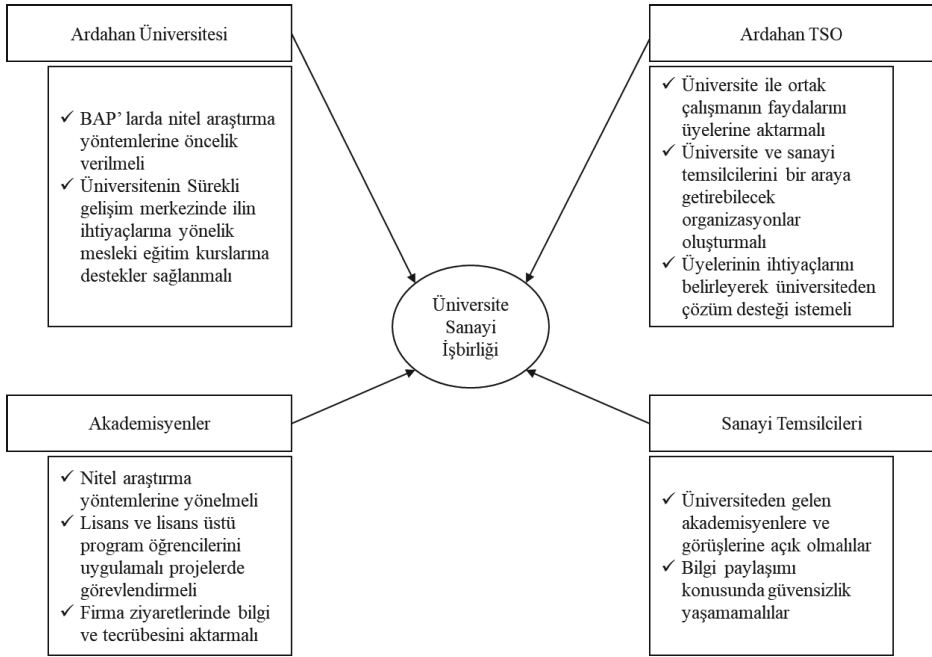
rini geliştirmek için kullanmaları büyük çoğunluğu mikro işletmelerden oluşan Ardahan ilinin sanayi temsilcileri ile Ardahan Üniversitesi akademisyenlerinin birlikte çalışmasına imkân tanıyacaktır. Şekil - 4'te gösterilen model incelendiğinde Ardahan ili özelinde Üniversite-Sanayi işbirliği taraflarının her bir paydaşına farklı görevler düşmektedir.

Üniversite tarafının yapması gereken faaliyetler iki grup olarak incelebilir; Ardahan Üniversitesi yönetimi ve akademik personel. Öncelikle üniversite içerisinde çalışan akademisyenlerin nicel yöntemler yerine nitel araştırma yöntemlerini tercih etmeli ve üniversite kaynaklarından yararlanılarak yapılan projelerde nitel araştırma projelerine öncelik vermelidir. Literatürdeki nitel ve nicel çalışmaların araştırma stratejilerine baktığımızda nicel araştırma yöntemlerinde araştırmacıların firmalarla daha az etkileşim geçirdikleri (Dzekashu ve Walter, 2014; de Guimarães vd., 2016), nitel araştırma yöntemlerini kullanarak yapılan çalışmalarda ise şirketlerde daha fazla zaman geçirildiği görülmektedir (De Massis, Kotlar, 2014; Geels, 2002). Teşviklerle öğretim üyelerini nitel araştırma yöntemlerine yönlendirebilir. Sürekli gelişim merkezinde üniversite tarafından Ardahan ilinin ihtiyaç duyduğu mesleki eğitim kursları açılarak direk olarak sorun çözecek hizmetler hayata geçirilebilir. Akademisyenlerin daha fazla sanayi temsilcileri ile ayaküstü sohbetlerle bilgi paylaşımı ve tecrübe aktarabilirler. Araştırmalarında nitel araştırma yöntemlerini seçerek işletmelerin mevcut durumlarını iyileştirebilirler. Lisans ve lisansüstü öğrencilerine proje ödevleri vererek firmalarla iletişime geçmelerini teşvik edilebilir.

Sanayi temsilcilerine düşen görevleri de iki grupta inceleyebiliriz; Ardahan Ticaret ve Sanayi Odası ve Sanayi temsilcileri (firmalar). Ardahan TSO'ya üniversite ile ortak yapılan çalışmaların firmalara getireceği faydaların TSO üyelerine anlatılması ve üyelerin üniversite ile çalışmaya cesaretlendirilmesi sağlanmalıdır. Üniversite ile sanayi temsilcilerin sık sık bir araya gelerek birbirleri ile fikir alışverişinde bulunulabilecek organizasyonlar düzenlemeli ve üyelerin temel sorunlarını tespit ederek üniversite ile birlikte bilimsel çözümler üretmelidir. Üniversite-sanayi ilişkisindeki en önemli paydaş sanayicilere ise çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Öncelikle üniversiteden gelen akademisyenlerle bilgi paylaşırken ticari kaygılarını bir kenara bırakarak güvenmeleri gerekmektedir. Bilgi paylaşımı yapılırken doğru bilgiyi vermeleri akademisyenlerin ortaya çıkaracağı çözümler ve geliştirme imkânlarının başarılı olmasını doğrudan etkileyecektir. Üniversite temsilcilerinin teorik bilgilerini uygulamaya dönüştürebilecekleri saha olan şirketler, üniversite temsilcilerine bu konuda imkânlar tanımalıdır.

Tablo 4: Genel Uygulanan Stratejilerin Ardahan İli Özelinde Değerlendirilmesi

<i>Strateji</i>	<i>Yatırım Maliyeti</i>	<i>Uygulamada Karşılaşılabilecek Zorluklar</i>	<i>Ardahan İline Uygunluğu</i>
<i>Ortak araştırma projeleri</i> <i>İsmlama projeler</i>	Düşük	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sanayi temsilcilerinin üniversite ile iş yapma alışkanlığının bulunmaması ➤ Üniversitedeki akademisyenlerin sanayi ile iş yapma alışkanlığının bulunmaması 	Doğru bir yakınlaşma, karşılıklı güven ile ortak araştırma projeleri geliştirilebilir. Bunun için üniversite deki BAP komisyonuna yetkilendirmeler yapılabilir.
<i>Ar-Ge bursları</i>	Orta	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ardahan ilindeki işletmelerin Ar-Ge yatırımlarının Ardahan Üniversitesi bünyesindeki Doktora ve Yüksek Lisans programlarının yetersizliği 	Ar-Ge yatırımları ile doğrudan bağlantılı olduğundan ve işletmelerin Ar-Ge yatırımlarına önem vermelerinden ötürü ve Ardahan Üniversitesi bünyesinde yeterince çeşitlilikte Doktora ve Yüksek Lisans programının bulunmamasından uygulanabilir bir strateji olarak değerlendirilemez
<i>Üniversite içi Ar-Ge laboratuvarları</i> <i>Teknoloji Enstitüleri</i>	Orta	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sanayi temsilcilerinin bilimsel araştırmaların kendilerine sunacağı imkânlardan yeterince haberdar olmaması 	Ardahan Üniversitesi bünyesinde kurulmuş laboratuvarlar ve araştırma merkezlerinde Ardahan ilinin ekonomisine direkt olarak katkı sağlayacak araştırmalar yapılsa da bu araştırma sonuçlarından faydalanan sanayi temsilcisi sayısının sınırlı olması.
<i>Sanayiye teknoloji lisanslama</i> <i>Patentler</i>	Değişken	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ardahan ilinde bulunan sanayicilerin büyük çoğunluğunun sertifikasyon ve lisanslama süreçlerine yatırım yapmaması ➤ Katma değeri yüksek teknolojik ürün ve üretim sistemleri ile imalat yapılmaması 	Ardahan ilindeki işletmelerin patent ve lisanslama üzerine faaliyetlerinin sınırlı olması ve üniversite ile işbirliği kültürünün bulunmamasından dolayı uygun bir strateji değildir.
<i>Teknoparklar</i>	Yüksek	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ardahan ilinde teknopark kurulması durumunda iş kuracak ve teknolojik üretim yapacak yatırımcı sayısının sınırlı olması 	Yatırım maliyetlerinin yüksek ve yatırımcı sayısının düşük olması nedeni ile Ardahan iline uygun bir strateji değildir
<i>Geçici çalışan değişim programları</i>	Düşük	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Devlet yönetmeliklerinde üniversite çalışanlarının karşılaştığı kısıtlamalar¹ 	Yönetmelik kısıtlamaları ve Ardahan'da ki sanayi temsilcilerinin bilgi paylaşımı konusunda güvensizliklerinden ötürü Ardahan iline uygun bir strateji değildir.
<i>Toplantı ve konferanslar</i>	Düşük	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Katılımların düşük olması ➤ Üniversite içerisindeki konferansların sanayicilerin ilgi alanlarına hitap etmemesi 	Toplantı ve konferanslar üniversite ile sanayi temsilcilerini bir araya getirerek etkileşim kurmalarını ve ortak çalışma potansiyellerini ortaya çıkarması açısından önemli olduğu kadar düşük yatırım gerektiren

Şekil 4: Ardahan İli Özelinde Üniversite-Sanayi İşbirliği Modeli

SONUÇ

Üniversite sanayi işbirliği özellikle günümüzdeki gibi kaynaklarımızı daha verimli, insan gücümüzü daha etkin ve katma değeri yüksek ürünlere ihtiyaç duyduğumuz dönemlerde çok daha önemli ve hayati roller üstlenmektedir. Ülkemizde son yıllarda hızla artan üniversite sayısı ve her ile üniversite stratejisi sadece eğitilmiş bireyler yetiştirmek için değil aynı zamanda üniversitelerin buldukları bölgelerde çevrelerine olumlu etkiler yapması yönüyle de önemli bir stratejidir. Üniversite sanayi işbirliği uygulamaları tespit edilip irdelendiğinde her ülkenin kendi dinamikleri göz önünde bulundurularak geliştirilen stratejilerin mevcut olduğu görülmektedir. Ülkemizde de başarılı uygulamaları bulunan teknoparklar, araştırma enstitüleri, ısmarlama ve ortak projeler gibi uygulamalar genellikle endüstriyel anlamda gelişmiş olan şehirlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu stratejileri her bir ilin kendi dinamiklerine göre değerlendirdiğimizde ise çoğu zaman uygulanamayacak olduklarını, üniversite sanayi işbirliği kültürü için gerekli şartları taşımadıkları gözükmektedir. Bu çalışmanın temelinde irdelediğimiz husus tam anlamıyla bu konuya dikkat çekmek üzere planlanmıştır.

Ardahan ilinin mevcut ekonomik durumu ve işletmelerin yapılarını göz önünde bulundurduğumuzda; üniversite ile iletişime açık olmayan, genellikle kendi bireysel beceri ve geçmişten gelen tecrübeleri ile rekabet etmeye çalıştıkları görülmektedir. Ardahan ilinde faaliyet gösteren özellikle imalat yapan işletmelerin potansiyellerini ortaya çıkarmak ve kaynaklarını daha etkin kullanmak adına üniversite sanayi işbirliğinin Ardahan ilinin geleceği açısından dahi önemli olduğu ortadadır. Sınırlı kaynaklara sahip Ardahan Üniversitesi ve Ardahan ilinde faaliyet gösteren işletmeleri ve girişimcileri değerlendirdiğimizde mevcut uygulanabilir stratejilerin ve mekanizmaların dahi daha etkin kullanılabilmesi, akademisyenler ile sanayicilerin daha çok etkileşim içerisinde bulunması ile mümkün olacaktır. Nitel araştırma yöntemlerinin önemi de tam olarak bu noktada ortaya çıkmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinde araştırmacı ile araştırılan öge arasında kurulan etkileşim uzun süreli ve yol gösterici nitelikte olduğunda, üniversite sanayi işbirliğinin en önemli sebebi olan bilgi paylaşımı artacak, sanayi temsilcileri araştırmacıların uygulama bilgilerine zamanla daha çok güvenerek işlerini geliştirebilecek, araştırmacılar teorik bilgilerini pratik uygulama alanları bulabileceklerdir. Araştırma stratejileri geliştirirken araştırmacıların kişisel tercihleri de karar verme sürecinde etkili olacağından belli başlı faaliyetler ile üniversite tarafından araştırmacılar teşvik edilebilecektir. Aynı şekilde araştırmacıların uygulamalı araştırma metodlarını tercih etmesi uygulama alanları bulabilme imkânı ile doğru orantılıdır. Bu nedenle sanayi temsilcilerinin kapılarını açma ve araştırmacılara kendi fikirlerini paylaşabilecekleri bir ortamı sağlama görevi bulunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında Ardahan Üniversitesi akademisyenlerinin daha fazla nitel araştırma yöntemlerini kullanarak Ardahan

Üniversitesi ile Ardahan ilinde faaliyet gösteren firmalar arasında karşılıklı kazanç ortaya çıkaracak güçlü bir üniversite-sanayi işbirliği ortaya çıkarılabilir.

Yapılan çalışmanın belli başlı eksiklikleri bulunmaktadır. Bunların en önemlisi kurulan teorik modelin test edilmiş olmaması ve test edilmesi hâlinde eksikliklerinin ve hatalarının düzeltilebilir olmasıdır. Bu çalışmanın devamında öncelikle modeli Ardahan ilinde test edip ardından Ardahan ile benzer karaktere sahip illeri de dâhil ederek karşılaştırmalı bir çalışma ortaya çıkarılacaktır.

KAYNAKÇA

- Arıkan, R. (2011). Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Ankara: Nobel
- Başalp, A. & Yazlık, B. (2006). Türkiye’de teknoparklar ve sorunları. XI. “Türkiye’de İnternet” Konferansı. 21-23 Aralık 2006. Ankara, Türkiye
- Bercovitz, J., & Feldman, M. (2006). Entrepreneurial universities and technology transfer: A conceptual framework for understanding knowledge-based economic development. *The Journal of Technology Transfer*, 31(1), 175-188.
- Bradburn, N. M., Sudman, S., Blair, E., Locander, W., Miles, C., Singer, E., & Stocking, C. (1979). Improving interview method and questionnaire design: Response effects to threatening questions in survey research. San Francisco: Jossey-Bass.
- Brydon-Miller, M., Greenwood, D., & Maguire, P. (2003). Why Action Research? *Action Research*, 1(1), 9-28.
- Cavana, R. Y., Delahaye, B. L., & Sekaran, U. (2001). Applied business research: Qualitative and quantitative methods. John Wiley & Sons Australia.
- Cohen, W. M., Nelson, R. R., & Walsh, J. P. (2002). Links and impacts: the influence of public research on industrial R&D. *Management science*, 48(1), 1-23.
- Creswell, J. W. (2003). Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- D’este, P. and Perkmann, M., (2011). Why do academics engage with industry? The entrepreneurial university and individual motivations. *The Journal of Technology Transfer*, 36(3), pp.316-339.
- de Guimarães, J. C. F., Severo, E. A., Dorion, E. C. H., Coallier, F., & Olea, P. M. (2016). The use of organisational resources for product innovation and organisational performance: A survey of the Brazilian furniture industry. *International Journal of Production Economics*, 180, 135-147.
- De Massis, A., & Kotlar, J. (2014). The case study method in family business research: Guidelines for qualitative scholarship. *Journal of Family Business Strategy*, 5(1), 15-29.
- Dura, C. (1994). Üniversite-Sanayi İşbirliği Üzerine Bir Deneme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49(03).
- Dzekashu, W. G., & Walter, R. (2014). A quality approach to tacit knowledge capture: Effective practice to achieving operational excellence. *International Journal of Applied Management and Technology*, 13(1), 4.
- Easterby-Smith, M., Thorpe, R., Jackson, P., & Lowe, A. (2004). Management Research: An Introduction. Sage Publications Ltd., London, UK
- Erdil, E., Pamukçu, M. T., Akçomak, İ. S., & Erden, Y. (2013). Değişen üniversite-sanayi işbirliğinde üniversite örgütlenmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(02), 095-117.
- Etzkowitz, H. (2008). The triple helix: university-industry-government innovation in action. Routledge.
- Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: from National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university-industry-government relations. *Research policy*, 29(2), 109-123.

- Felsenstein, D. (1994). University-related science parks – ‘seedbeds’ or ‘enclaves’ of innovation?. *Technovation*, 14(2), 93-110.
- Fixari, D., Lefebvre, P., & Pallez, F. (2009). *Competitiveness Clusters and New Approaches to Public Research: Uncertainties in the Development of the Triple Helix in France*. International Colloquium Clusters and Regional Development, Paris.
- Fowler Jr, F. J. (2013). *Survey research methods*. Sage publications.
- Geels, F. W. (2002). Technological transitions as evolutionary reconfiguration processes: a multi-level perspective and a case-study. *Research policy*, 31(8-9), 1257-1274.
- Geuna, A. (2001). The changing rationale for European university research funding: are there negative unintended consequences?. *Journal of economic issues*, 35(3), 607-632.
- Göker, A. (2000). Ulusal inovasyon sistemi ve üniversite-sanayi işbirliği. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Bahar Panel IV. 20 Nisan 2000. Ankara
- Gürol, M. (1997). *Okul Sanayi İşbirliği*, Ankara: Pegem Yayın Evi.
- Hagedoorn, J., Link, A. N., & Vonortas, N. S. (2000). Research partnerships1. *Research policy*, 29(4-5), 567-586.
- Haour, G. (1992). Stretching the knowledge base of the enterprise through contract research. *R&D Management*, 22(2), 177-182.
- <http://www.ardahantso.org.tr/Ardahan/Ekonomi/tabid/3225/Default.aspx>
Erişim Tarihi: 17.11.2018
- İşsus, A. (1993). *Yükseköğretim Kurulu Danışmanlık Tavsiye Raporu*, Ankara: YÖK Matbaası.
- Kiper, M. (2010). Dünyada ve Türkiye’de üniversite-sanayi işbirliği. *TTGV Report*, (1), 17-22.
- Leydesdorff, L., & Etzkowitz, H. (1996). Emergence of a Triple Helix of university – industry – government relations. *Science and public policy*, 23(5), 279-286.
- Mirowski, P., & Van Horn, R. (2005). The contract research organization and the commercialization of scientific research. *Social studies of science*, 35(4), 503-548.
- Morandi, V. (2013). The management of industry–university joint research projects: how do partners coordinate and control R&D activities?. *The Journal of Technology Transfer*, 38(2), 69-92.
- Mowery, D. C., & Sampat, B. N. (2004). The Bayh-Dole Act of 1980 and university–industry technology transfer: a model for other OECD governments?. *The Journal of Technology Transfer*, 30(1-2), 115-127.
- Nardi, P. M. (2018). *Doing survey research: A guide to quantitative methods*. Routledge.
- Neuman, W. L. (2013). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. Pearson education.
- Ömürbek, N., & Halıcı, Y. (2012). Üniversite Sanayi İşbirliği Çerçevesinde Antalya Teknokenti ile Göller Bölgesi Teknokenti Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 249-268.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. SAGE Publications, inc.

- Perkmann, M., & Walsh, K. (2007). University-industry relationships and open innovation: Towards a research agenda. *International Journal of Management Reviews*, 9(4), 259-280.
- Rasiah, R., Govindaraju, C. (2009). University-Industry Collaboration in the Automotive, Biotechnology and Electronics Firms in Malaysia. *Seoul Journal of Economics*. 22(4): 529-550.
- Reason, P., & Bradbury, H. (Eds.). (2001). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. Sage.
- Sakıncı, S., & Bursalioğlu, S. A. (2012). Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2).
- Saunders, M. N. (2011). *Research methods for business students*, 5/e. Pearson Education India.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2007). *Research methods for business studies*. Second Impression, Dorling Kindersley (India) Pvt Ltd.
- Schartinger, D., Rammer, C., Fischer, M.M., Fröhlich, J., 2002. Knowledge interactions between universities and industry in Austria: sectoral patterns and determinants. *Research Policy* 31, 303-328.
- Seo, J. H. (2006, December). The Korean techno-parks as the hub of sub-national innovation system: case of Daegu techno-park. In *National Workshop on "Sub-national Innovation systems and technology building policies to enhance competitive of SMEs* (pp. 21-22).
- Snee, R. D. (1984). Cooperation between university and industry statisticians. *The American Statistician*, 38(1), 15-20.
- Tijssen, R.J., Van Leeuwen, T.N. and Van Wijk, E., 2009. Benchmarking university-industry research cooperation worldwide: performance measurements and indicators based on co-authorship data for the world's largest universities. *Research Evaluation*, 18(1), pp.13-24.
- Topcuoğlu, A., Oral, İ. O. & Demir, M. (2016) Ardahan linin sosyo-ekonomik yapısının görünümü. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3, 131-142.
- Uysal, Ö. (2012). *Ekonomik gelişmede ordu-üniversite-sanayi işbirliği ve Türkiye için bir model önerisi (Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü)*.
- Watanabe, T. (2009). University-industry collaboration. Effect of patenting and licensing by university on collaboration research, *Special Feature: Public-Private R&D Collaboration*, Online erişim: http://www.techmonitor.net/tm/images/0/03/09sep_oct_sf1.pdf.
- Xu, H., "A Regional University-Industry Cooperation Research Based on Patent Data Analysis", *Asian Social Science*, Vol.6, No.11, November 2010, pages 88-95.
- Zoroğlu, K. (2002). *Üniversite-Sanayi İşbirliği Avrupa Birliği ve Türkiye Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EDİTÖR
DOÇ. DR. İHSAN KURTBAŞ

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I-

SOSYO-POLİTİK, KÜLTÜREL VE İKTİSADİ BAĞLAMDA
DEĞERLER, POTANSİYELLER VE YAKLAŞIMLAR

EDİTÖR
DOÇ. DR. İHSAN KURTBAŞ

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I-

SOSYO-POLİTİK, KÜLTÜREL VE İKTİSADİ BAĞLAMDA
DEĞERLER, POTANSİYELLER VE YAKLAŞIMLAR

Ahmet Kutsi Tecer'in, Anadolu'nun henüz keşfedilmemiş değerlerini hatırlatan o meşhur şiirine atıfla, '*orda bir yer var uzakta...*' demekten kendimizi alıkoyamıyoruz, konu Ardahan olunca... Coğrafi uzaklığının da beraberinde getirdiği, görece bir yalıtılmışlık içerisinde olan Ardahan ili ile ilgili pek az akademik çalışma vardır. Bu bakımdan, nice değer ve potansiyelleri henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş ve kayda geçirilmemiş olan Ardahan'la ilgili yapılacak her türlü bilimsel çalışma, büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda kitabın hazırlanmasındaki temel amacımız; Ardahan'ın kronik sorunlarının yakından incelenmesinin yanı sıra, ilin hâlen bakir sayılabilecek pek çok değerleri, varlıkları ve potansiyelleriyle ilgili geniş ve ayrıntılı bir bilimsel envanter oluşturabilmektir. Nitekim Ardahan, taşıdığı kadim birikimi ve gücüyle, ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki zenginlikleriyle, ülkemizin kalkınmış mekânlarından biri olmaya muktedir; geçmişten günümüze özü her daim gür, güzide bir Anadolu toprağıdır.

Ardahan siyaseti, tarih ve arkeolojisi, edebiyat ve kültürü, sosyo-ekonomisi, hayvancılığı ve arıcılığını konu alan ve değerlendiren 21 bilimsel makaleden oluşan bu kitap, bir şehir monografisidir. Ancak Ardahan ili, tarihi, yer altı ve yerüstü pek çok zenginlikleri ile tek bir kitapta, bütünüyle tüketilemeyecek ölçüde, geniş bir değer spektrumuna sahip olduğundan, "Ardahan Değerlemeleri I", serimizin ilk kitabıdır.

Yerel yöneticilerden, siyasal aktörlere, akademisyenlerden bürokratlara kadar çok farklı kesimlerin ilgisini çekebileceğine inandığımız bu kitabın, disiplinlerarası niteliği ile Ardahan'la ilgili önemli bir boşluğu dolduracağını düşünüyoruz.

NOBELBİLİMSELESERLER

NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD ŞTİ.
Markasıdır.

Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok. Güleryüz Apt.
No:9 Daire:3 Kadıköy / İSTANBUL Tel-Faks: +90 216 418 20 10
nobel@nobelyayin.com|okuyucu@nobelyayin.com

www.nobelyayin.com

nobelyayin | nobelkitap | nobelcocuk | nobelyasam | nobelcocukyayin

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ

-|-

Sosyo-Politik, Kültürel ve İktisadi Bağlamda Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar

---

Editör

Doç. Dr. İhsan Kurtbaşı

Yazarlar

Doç. Dr. İhsan Kurtbaşı
Adem Keser
Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar Soysüren
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Uyaniker
Emre Gezer
Dr. Öğr. Üyesi Sami Patacı
Dr. Öğr. Üyesi Özlem Oral Patacı
Dr. Öğr. Üyesi Hamza Kolukısa
Prof. Dr. Şüreddin Memmedli
Dr. Öğr. Üyesi İkrâm Çınar
Prof. Dr. Adem Üzümcü
Arş. Gör. Tarık Duran
Arş. Gör. Ramazan Taşçı
Prof. Dr. Ali Çımat
Dr. Öğr. Üyesi Güven Gürkan İnan
Dr. Öğr. Üyesi Arzu Kılıç
Prof. Dr. Berrin Filizöz
Arş. Gör. Dr. Mehmet Gür

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Bilen
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Topcuoğlu
Dr. Öğr. Üyesi Kutay Üstün
Dr. Öğr. Üyesi Özlem Eştürk
Doç. Dr. Seymur Ağazade
Dr. Öğr. Üyesi Ertan Doğan
Arş. Gör. Ömer Atalay
Doç. Dr. Ötügen Senger
Öğr. Gör. Kemal Yazıcı
Doç. Dr. Aziz Gül
Doç. Dr. Mahir Murat Cengiz
Prof. Dr. Ahmet Güler
Dr. Selim Bıyık
Zir. Müh. Gökhan Kavak
Yük. Müh. Abdurrahman Aydın
Arş. Gör. Emre Uğurlutepe
Prof. Dr. Osman Kaftanoğlu

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I- Sosyo-Politik, Kültürel ve İktisadi Bağlamda Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar

Editör: Doç. Dr. İhsan Kurtbaş

Bilimsel Eserler No. : 193
ISBN : 978-605-2149-92-8
Basım Sayısı : 1. Basım, Mart 2019

© Copyright 2019, NOBEL BİLİMSEL ESERLER SERTİFİKA NO.: 20779

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. 'NOBEL BİLİMSEL ESERLER' Bir Nobel Akademik Yayıncılık markasıdır.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Redaksiyon : Samet Tekin -samet@nobelyayin.com-
Sayfa Tasarım : Leyla Kurt -leyla@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım : Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-
Baskı ve Cilt : Atalay Matbaacılık / Sertifika No.: 15689-
Büyük Sanayi 1 Cad. Elif Sok. No.:7/236-237 İskitler / ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

Kurtbaş, İhsan.

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I- Sosyo-Politik, Kültürel ve İktisadi Bağlamda Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar / İhsan Kurtbaş

1. Basım. XXII+ 532 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-605-2149-92-8

1. Siyaset 2. Kültür 3. Ekonomi 4. Ardahan

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - www.atlaskitap.com - **Bilgi:** esatis@nobelkitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Ana Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, Başarı Dağıtım, D&R mağazaları, Dost Dağıtım, Güneş Dağıtım, Kitapsan, Nezh Kitabeleri, Prefix, Remzi Kitabeleri, TveK Mağazaları

SUNUŞ

Üniversiteler, toplumların teknik ve insanî düzeydeki beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere bilgiyi üreten, ürettiği bilgiyi işleyerek, bölgesi, ülkesi ve insanlık için anlamlı ve yararlı çıktılara dönüştüren bilimsel merkezlerdir. Ardahan Üniversitesi, hedef olarak Kafkasya, Orta Asya ve Uzak Doğu'ya açılan bir bilim kapısı olmayı, kendi hinterlandındaki bu geniş coğrafyanın ihtiyaçlarını gözeterek bilimsel faaliyetler yapmayı, işbirlikleri geliştirmeyi ve bölgesel kalkınmada içinde bulunduğu coğrafyanın ufku olmayı misyon edinmiş bir üniversitedir. Bu misyon doğrultusunda Üniversitemiz, fikri ve vicdanı hür, milli ve kültürel değerlerine bağlı, eleştirel düşünen, girişimci, başarılı ve üstün nitelikli bireyler yetiştirme hedefi doğrultusunda, hitap ettiği coğrafyanın potansiyellerini açığa çıkararak, katma değerler üretme yolunda emin adımlarla ilerlemektedir.

Bu doğrultuda kuruluşundan bu yana henüz on bir yıl geçmiş olan Üniversitemiz, bir yandan güçlü bir fizikî alt yapı oluşturmaya çalışırken, öte yandan özgür çalışma ortamı içerisinde, çalışanlarının mensup olmaktan gurur duyduğu, niceliksel ve niteliksel bakımdan yetkin akademik kadrosuyla eğitim/öğretim faaliyetlerine başarıyla devam etmektedir. Bu kapsamda, küreselleşen dünyayı iyi okuyup, bölgemizin ve ülkemizin gerçeklerini göz ardı etmeden, kalite odaklı araştırma ve projeler üretmenin, patent çalışmaları yapmanın gayreti içinde olan Üniversitemiz; şehirle bütünlük bir şekilde, kamu ve özel sektör işbirliğini sağlayarak, bilgiyi teknolojiye dönüştürmeye odaklanmıştır. Bu hedef çerçevesinde, Üniversitemiz, ilimizin, bölgemizin ve uzandığı coğrafyanın geliştirilmeye açık somut/soyut zenginliklerini gün yüzüne çıkarmaktadır. Kanaatimce Ardahan gibi kadim bir ilimizin, bilimsel olarak etraflıca incelenmesi için Üniversitemiz, önemli bir ortam sağlamaktadır.

Tarihsel düzeyde, Üniversitemize adını veren Ardahan ilimiz, geçmişte Türklerin Anadolu'ya giriş ve geçit kapısı iken; günümüzde Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan kapımız olma özelliği ile jeopolitik önemini korumaktadır. Açılması beklenen Bakü-Tiflis-Kars demiryolu ve Borçka'da inşası planlanan Muratlı Gümrük Kapısı ile birlikte, Ardahan ve çevresi, ülkemiz açısından stratejik bir öneme sahip olmasının yanı sıra; muazzam düzeyde turistik ve lojistik fırsatlarıyla öne çıkmaktadır. Ekonomik açıdan, sahip olduğu et, süt, tereyağı, kaşar ve bal gibi hayvansal ürünler göz önünde bulundurulduğunda, Ardahan, yapılacak yeni yatırımlarla, sosyo-ekonomik kapasitesi açığa çıkarılması gereken güzide bir ilimizdir. Sosyal düzeyde ise; örf, adet, gelenek, görenek ve folklorik zenginlikleri ile pek çok kıymeti bünyesinde taşıyan Ardahan'ın yerel kaynaklarının bilimsel bilgiler ışığında incelenip, ekonomik ve toplumsal bir kıymete dönüştürülmesi konusunda Üniversitemizin, sorumlu kurumların başında geldiği bir gerçektir.

Bu bağlamda, Üniversitemiz üzerine düşen görevi yerine getirme hususunda, somut projeler üreterek önemli katkılar sağlamaktadır. Nitekim bugüne kadar gerçekleştirdiği birçok bilimsel etkinliğin yanı sıra; Üniversitemizin 10-12 Ekim 2018 tarihlerinde düzenlemiş olduğu I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, bu vizyonun bir tezahürü olarak alanındaki önemli bir boşluğu doldurmuştur. Sempozyumun ana teması olan Ardahan Değerlemeleri başlığı altındaki çalışmaların toplandığı bu kitap, ilimizin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapısıyla ilgili kapsamlı ve özgün bilgilerin ortaya çıkmasını sağlayan ilk 'derleme kitap' olma özelliğini taşımaktadır. Üniversitemizin ön ayak olduğu bu kıymetli çalışmanın, ilgili okurlara yarar sağlamasını içtenlikle temenni ederim.

Prof. Dr. Mehmet Biber
Ardahan Üniversitesi Rektörü

EDİTÖRDEN

Anadolu folkloru ile ilgili önemli çalışmalar yapmış olan şair Ahmet Kutsi Tecer'in, Anadolu'nun henüz keşfedilmemiş değerlerine ilişkin, belli bir yakınma içeren, o meşhur şiirine atıfla, '*Orda bir yer var uzakta...*' demekten kendimizi alıkoyamıyoruz, konu Ardahan olunca... Coğrafi uzaklığının da beraberinde getirdiği, görece bir yalıtılmışlık içerisinde olan Ardahan ile ilgili pek az akademik çalışma vardır. Bu bakımdan, nice değer ve potansiyelleri henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş ve kayda geçirilmemiş olan Ardahan'la ilgili yapılacak her türlü bilimsel çalışmanın, çok kritik bir önemi haiz olduğunu düşünüyorum. Bununla birlikte, geniş bir perspektifi gerektirebilecek bu tür çalışmaların yapılması; ilin tarihsel, sosyolojik ve ekonomik açıdan yeniden inşası için gerekli hamleleri tetikleyebilecek ve uzun vadede toplumsal bellek oluşturabilecek bir potansiyel taşımaları bakımından, oldukça büyük değer taşımaktadır.

Bu çerçevede münferit çalışmaların ötesinde, Ardahan'la ilgili kapsamlı bir envanter oluşturma düşüncemiz; aslında nice zamandır köklü bir şekilde içimizde yer etmiş idi. Sözü edilen bu arzumuzu gerçekleştirebilme mecralarımızdan biri, 10-12 Ekim 2018 tarihinde Üniversitemiz ev sahipliğinde gerçekleştirdiğimiz I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu oldu. Elinizdeki bu kitap, sözünü ettiğim I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nun 'Ardahan Değerlemeleri' adlı kategorisinde sunulmuş olan ve hakem değerlendirmesinden geçmiş makalelerden yapılan bir 'seçki' niteliğindedir.

Kitabın hazırlanmasındaki temel hedefimiz; siyasetinden ekonomisine, edebiyat ve kültüründen hayvancılığına kadar, Ardahan'ın pek çok farklı boyutunun bilimsel şekilde ele alınmasıdır. Öncelikli amacımız ise; Ardahan'ın kronik sorunlarının yakından incelenmesinin yanı sıra, ilin hâlen bakir sayılabilecek pek çok değer, varlık ve potansiyelleriyle ilgili geniş ve ayrıntılı bir bilimsel kaynak oluşturabilmektir. Nitekim Ardahan, taşıdığı kadim birikimi ve gücüyle, ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel zenginlikleriyle, ülkemizin kalkınmış mekânlarından biri olmaya muktedir; geçmişten günümüze özü her daim gürr, kıymetli ve güzide bir Anadolu toprağıdır.

Tarihsel açıdan Ardahan'daki Türk varlığı, M.Ö. 720 yılında bir Türk kavmi olan Kıpçaklar'ın ataları olan Kimmerler'e dek uzanır. Şehir, adını 628 yılında Hazar Türklerinin bir kolu olan Arda Türklerinin eline geçmesinden

sonra almıştır. 1069’da Alparslan tarafından fethedilerek Selçuklu Devleti’nin egemenliğine giren Ardahan, 1551 yılında ise Osmanlı İmparatorluğu’na katılmıştır. 1828-1855 yıllarında Kars ve Batum ile birlikte savaş tazminatı olarak Ruslar’a bırakılan Ardahan; 40 yıl sonra, 1918 yılında Osmanlı İmparatorluğu’na iade edilmiştir. Ancak bundan altı ay sonra, Mondros Ateşkes Anlaşması’yla Ermeni ve Gürcülerin işgaline uğramış, ardından 23 Şubat 1921’de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Yakın tarihimizde, 7 Temmuz 1921’de vilayet yapılan Ardahan, 1926 yılında ilçe yapılarak Kars’a bağlanmış; 1992 yılında ise tekrar il statüsüne kavuşmuştur. Bu çerçevede Türklerin Anadolu’ya giriş kapısı olan Ardahan, yaklaşık olarak 3 bin yıldır, Türk milletinin şanlı tarihinin kadim bir parçasıdır. Turistik açıdan, ekonomik, kültürel, folklorik, coğrafi ve turistik bakımdan, ülkemizin potansiyel zenginliği oldukça fazla olan illerinden biridir. Neticede pek çok kıymeti bünyesinde bulunduran Ardahan ilini, burada bütün boyutlarıyla ifade edebilmem mümkün olmayacağından, kitabın adının yansıttığı ve çalışmanın üzerine inşa olunduğu temel formülasyonu, aşağıda üç madde altında, kısaca, özetlemek isterim.

İlk olarak, ‘Ardahan **Değerlemeleri**’ başlığında ‘değerleme’ kelimesine bir açıklık getirmek isterim. Değerleme kavramı literatürde, maddi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlardaki değerlerinin saptanması işlemidir. Hukuki açıdan değerlendirme, ‘kıymet takdiri’ anlamında kullanılmaktadır. Gündelik dilde ise, bir malın değerini belirlemek, takdir, değer biçme ve değerlendirmeye yargıda bulunma gibi anlamlara gelmektedir. Bu çerçevede ‘değerleme’ tabiri, Ardahan ilinin yer altı ve yer üstü varlıklarının tespitine hizmet edebilecek akademik yaklaşımları vasıflandırmak üzere kullanılmıştır. Bu çerçevede disiplinlerarası çalışmaları gerektirecek böylesi bir girişim; pek çok kişinin gözünden Ardahan’ın varlık ve potansiyellerine ilişkin bir takım spesifik değerlemelerin sistematik bir sentezinin yapılmasını gerektirir.

İkinci olarak, kitabın alt başlığında, **Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar** şeklinde üç ana kavram yer almaktadır. Bu kavramlar, makalelerin içeriğine ve niteliğine uygun olarak belirlenmiştir. *Değerler* kavramı, Ardahan’ın sahip olduğu maddi ve manevi varlıklarını ele alan çalışmaları işaret etmek için tercih edilmiştir. *Potansiyeller* kavramı, Ardahan’ın hâlihazırda görünür olan ve gelecekte açığa çıkarılabilecek gizil güçlerini ifade etmek için kaleme alınan makaleleri yansıtmaktadır. *Yaklaşımlar* kavramı ise, yazarların tespit ettiği Ardahan’a ilişkin sorunlara, çözüm önerilerine ve kişisel yaklaşımlara atfen kullanılmıştır. Dolayısıyla Ardahan’ın siyaseti, tarihi ve arkeolojisi, edebiyatı ve kültürü, sosyo-ekonomisi, hayvancılığı ve arıcılığını ele alarak çeşitli değerlendirmelerde bulunan bu kitap; bir nevi bir şehir monografisidir.

Üçüncü olarak, kitabın başlığında bir numaralandırmaya gidilerek 'Ardahan Değerlemeleri I' ifadesi kullanılmıştır. Buradaki maksadımız; bu çalışmada eksik bırakmış olabileceğimiz bazı hususları, serinin sonraki çalışmalarında telafi yoluna gidebilme hakkımızı saklı tutmaktır. Nitekim Ardahan ili, geniş bir perspektifle, etraflıca, ele alınmayı gerektiren pek çok varlık ve potansiyeli ile tek bir kitapta bütünüyle tüketilemeyecek ölçüde geniş bir değerler spektrumuna sahiptir. Böylesi bir zenginliğin ancak uzun vadeli ve uzun erimli çalışmalarla ortaya çıkarılabileceğine ve serimlenebileceğine inanıyoruz.

Burada bu yazıyı sonlandırırken; kitap fikrinin ortaya çıktığı ilk andan itibaren, engin birikim ve tecrübeleri ile bize yol gösteren, cesaretlendiren ve bizlerden hiçbir desteği esirgemeyen Ardahan Üniversitesi Rektörü, Sayın Prof. Dr. Mehmet Biber Hocamız'a en içten teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum.

Yerel yöneticilerden, siyasal aktörlere; akademisyenlerden bürokratlara kadar çok farklı kesimlerin ilgisini çekebileceğine inandığımız bu kitabın, disiplinlerarası niteliği sayesinde, Ardahan'la ilgili önemli bir boşluğu dolduracağını düşünüyoruz.

Doç. Dr. İhsan Kurtbaş

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	III
Editörden.....	V

ARDAHAN SİYASETİ

BÖLÜM 1

SİYASİ MESELE TEMELLİ OY VERME DAVRANIŞI VE SEÇMEN TERCİH VE KARARLARININ OLUŞMASINDA REEL SORUNLARIN ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA Ardahan İli Örneği

Doç. Dr. İhsan Kurtbaş

Özet.....	3
Giriş.....	5
1. Araştırmanın Metodolojisi	7
2. Araştırma Bulgularının Analizi Ve Değerlendirilmesi.....	9
2.1. Sosyodemografik Özellikler	10
2.2. Genel ve Yerel Sorun Algısı	12
2.2.1. Ekonomi, İşsizlik ve Yoksulluk Sorunu	16
2.2.2. Altyapı Sorunları ve Geri Kalmışlık Sorunu (%27,0).....	18
2.2.3. Terör Sorunu.....	22
2.2.4. Tarım Ve Hayvancılık Politikalarıyla İlgili Sorun.....	22
2.2.5. Siyaset Ve Siyasal Aktörlerle İlgili Sorunlar.....	25
2.2.6. Eğitim Sorunu	27
2.2.7. Diğer Sorunlar.....	29
2.3. Siyasal Tercihlerin Oluşmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Kısa Bir Betimleme	29
2.3.1. Siyasal Bilgi/Bilinç Düzeyi ve Siyasal Tercihlerin Oluşmasında Reel Sorunların Etkisi.....	31

2.3.2. Seçmenlerin Kararlarının Netleşme Zamanı Üzerinden Bağlamsal Bir Değerlendirme	32
Sonuç.....	37
Kaynakça.....	41

BÖLÜM 2

SOSYAL MEDYA VE SİYASAL KATILIM İLİŞKİSİ: Ardahan İli Örneğinde Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma

Adem Keser

Özet	43
Giriş.....	44
1. Siyasal İletişim Süreci	46
2. Sosyal Medya Ve Sosyal Medyanın Özellikleri	48
2.1. Sosyal Medyanın Araçları	49
2.2. Sosyal Medya ve Geleneksel Medyanın Karşılaştırılması	50
2.3. Dijital Aktivizm.....	51
2.4. İfade Özgürlüğü Alanı Olarak Sosyal Medya.....	52
2.5. Siyaset ve Sosyal Medya.....	54
3. Yöntem.....	56
3.1. Hipotezler.....	57
3.2. Bulgular	58
3.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Siyasete İlgili Düzeyleri.....	58
3.2.2. Katılımcıların Bir Önceki Milletvekili Genel Seçimlerinde (1 Kasım 2015) Oy Kullanma Durumu ve Oy Verdikleri Partiye Olan Bağlılık Düzeyi.....	59
3.2.3. Katılımcıların Gelecekte Aktif Siyasette Görev Alma Düzeyi.....	61
3.2.4. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklığı ve Sosyal Medya Kullanım Süreleri	62
3.2.5. Katılımcıların Sosyal Medya Üzerinden Siyasal Bir Gruba, Etkinliğe Üye Olma ve Siyasal Gösteri, Miting veya Eyleme Katılma Düzeyi	63
3.2.6. Katılımcıların Sosyal Medyada Politik Tartışmalara Girme ve Politik Paylaşımarda Bulunma Düzeyi ve Sosyal Medyada Politik Varlık Göstermeme Sebepleri	64
3.2.7. Katılımcıların Cinsiyete Göre Sosyal Medya ve Siyaset ile İlgili Görüşlerinin Farklılaşma Düzeyi	66

3.2.8. Katılımcıların Sosyal Medya ve Siyaset ile İlgili Görüşlerinin Siyasete İlgili Düzeyine Göre Farklılaşma Düzeyi	68
Sonuç.....	70
Kaynakça	72

BÖLÜM 3

ARDAHAN HALKEVİ DENEYİMİ: Miyon ile Gerçeklik Arasındaki Mesafe

Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar Soysüren, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Uyaniker

Özet	75
Giriş.....	77
1. Kuruluş Ve Misyon	78
1.1. Ardahan Halkevi'nin Kuruluşu.....	81
2. Yıllara Yayılan Atalet	84
2.1. Kadro Sorunu	87
2.2. Mali Zayıflığın Girdabında	92
2.3. Yıllara Yayılan Mekan Sorunu.....	96
Sonuç.....	103
Kaynakça	105
EKLER (Belge Örnekleri).....	109

ARDAHAN'IN TARİH VE ARKEOLOJİSİ

BÖLÜM 4

YENİ ARAŞTIRMALARIN SONUÇLARINA GÖRE ARDAHAN'IN ARKEOLOJİK BULUNTULARI

Dr. Öğr. Üyesi Sami Patacı

Özet	119
Giriş.....	120
1. Merkez İlçe Arkeolojik Buluntuları	121
1.1. Ölçek-Kalecik Tepesi Kalesi ve Yerleşimi.....	122
1.2. Ölçek-Kuzey Kalesi.....	122
1.3. Gölgeli Kalesi.....	123

1.4. G6lgeli-G6neybatı Kalesi ve Yerleşimi.....	124
1.5. G6lgeli Y6ksek Yayla Arkeolojik Alanı.....	125
1.6. Samanbeyli Savunma Yapısı.....	125
1.7. Hask6y Y6ksek Yayla Arkeolojik Alanı.....	126
1.8. Hask6y G6zетleme Kulesi	126
1.9. Beşiktaş Kalesi, Yerleşimi ve Kurganları	127
1.10. Sulakyurt Demir ağı ve Orta ağ Seramik Buluntuları Alanı.....	128
1.11. ağlayık-Doğu Savunma Yapısı	128
1.12. ağlayık-Kuzeydoęu Kalesi.....	129
1.13. Bayramoęlu Kalesi.....	130
1.14. Bağdaşan Savunma Yapısı	131
2. Çıldır İlçesi Arkeolojik Buluntuları	132
2.1. Akçakale Adası 6ren Yeri.....	132
2.2. Senger Tepe Kalesi (Sur ile G6clendirilmiş Mevsimlik Yerleşimi).....	134
2.3. Semiha Şakir Y6ksek Yayla Yerleşimi ve Ağılı.....	136
2.4. Kotanlı Eskiçaę Arkeolojik Alanı	136
2.5. Doęankaya Demir ağı ve Orta ağ Seramik Buluntuları Alanı.....	137
2.6. Şeytan Kalesi Eskiçaę Seramik Buluntuları	137
3. G6le İlçesi Arkeolojik Buluntuları	138
3.1. Kayaaltı (Omega) Kalesi	138
3.2. K6pr6l6 Y6ksek Yayla Arkeolojik Alanı	139
3.3. obank6y Kalesi ve Yerleşimi	139
3.4. obank6y H6y6ę6	140
3.5. Kuzupınarı Kalesi ve Yerleşimi	141
3.6. Bellitepe-Batı Kulesi	143
3.7. Bellitepe-Doğu Kulesi ve Eskiçaę Ağılı.....	144
3.8. Bellitepe Kalesi	145
3.9. Baleşme-Kayınlık Kulesi	146
3.10. Baleşme-Şipşirik Kulesi.....	147
3.11. Baleşme-Tekmezar Kulesi ve Yerleşimi.....	148
3.12. Baleşme-am Ormanı Eskiçaę Arkeolojik Alanı	148
3.13. Durucasu-Şimşimik Kalesi	149
Sonuç.....	150
Kaynakça.....	152
Resimler	154

BÖLÜM 5
ARDAHAN'DA TARİHÎ BİR CAMİ:
Suhara Köyü Camii

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Oral Patacı

Özet	165
Giriş	167
1. Çıldır Tarihi Hakkında Genel Bilgi	168
2. Suhara Köyü Camii Mimari Özellikleri	170
3. Suhara Köyü Camii'nin Tarihî Geçmişi ve Tarihlendirilmesi	173
Sonuç	179
Kaynakça	181
Fotoğraflar ve Çizimler	182

BÖLÜM 6
POSOF'TA KURULAN ATABEK DEVLETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

Emre Gezer

Özet	191
Giriş	192
I. Kuruluş Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	194
II. Bağımsızlık Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	197
III. Zayıflama Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	202
IV. Yıkılış Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	205
Sonuç	209
Kaynakça	211

ARDAHAN'IN EDEBİYAT VE KÜLTÜRÜ

BÖLÜM 7
ÂŞIK CİNASÎ'NİN ŞİİRLERİNDE ARDAHAN

Dr. Öğr. Üyesi Hamza Kolukısa

Özet	215
Giriş	216
1. Âşık Cinasî Kimdir?	218

2. Âşık Cinası'nın Şiirlerinde Ardahan	219
Sonuç.....	237
Kaynakça	238

BÖLÜM 8
1894 YILI TİFLİS'İN GÜRCÜCE İVERİA GAZETESİNDE
ARDAHAN SANCAĞINA YOLCULUK İZLENİMİ

Prof. Dr. Şureddin Memmedli

Özet	239
Giriş.....	240
1. Ön Bilgiler	240
2. Ardahan'ın Coğrafi Konumu Hakkında	241
3. Gökdağ Hakkında.....	243
4. Göller Hakkında.....	243
4.1 Aktaş/Hozapın Gölü	243
4.2. Çıldır Gölü	244
5. Taşköprü Hakkında.....	245
6. Köyler Hakkında.....	246
6.1. Akçakale	246
6.2. Çamdıra	246
6.3. Cala	247
6.4. Cambaz.....	247
6.5. Taşbaşı	248
7. Çıldır Terekeme Ailesinde Misafirlik	248
8. Kör İsmail'in Mertliği.....	250
9. Kiliseler Hakkında	251
10. Coğrafi İsimlerin Yorumu	252
Sonuç.....	254
Kaynakça	255

BÖLÜM 9
BİR POSOF MASALININ ETNOPEDAGOJİK YÖNDEN İNCELENMESİ:
Tilkiyle Nine

Dr. Öğr. Üyesi İkrâm Çınar

Özet	257
Giriş	258
1. Etnopedagoji	259
1.1. Etnopedagojinin Etkili Aracı: Masal	260
1.2. Değer Ve Değerler Eğitimi	261
2. Yöntem	262
2.1. Masal Hakkında	262
3. Bulgular Ve Yorum	263
Sonuç	268
Kaynakça	269
Ek-1. Masal	270

ARDAHAN'IN SOSYO-EKONOMİSİ

BÖLÜM 10
ARDAHAN İLİNİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU VE GÜRCİSTAN İLE DIŞ
TİCARETİNİN 2010-2017 DÖNEMİNDEKİ GELİŞİMİ

Prof. Dr. Adem Üzümcü

Özet	275
Giriş	276
1. Ardahan İlinin Sosyo-Ekonomik Durumu	278
2. Gürcistan Ekonomisi ve Gürcistan-Türkiye Dış Ticaretinin Gelişimi	289
3. Ardahan İlinin 2010-2017 Döneminde Dış Ticaretinin Gelişimi	291
4. Ardahan İlinin 2010-2017 Döneminde Gürcistan İle Dış Ticaretinin Gelişimi ve Özellikleri	297
Sonuç	304
Kaynakça	306

BÖLÜM 11
ARDAHAN İLİNE YAPILAN KAMU YATIRIMLARININ
ETKİNLİKLERİNİN VERİ ZARFLAMA ANALİZİ
(VZA) YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Tarık Duran & Arş. Gör. Ramazan Taşcı & Prof. Dr. Ali Çımat

Özet	309
Giriş	311
1. Yöntem	311
1.1. Veri Zarflama Analizi ve Etkinlik Ölçüm Yönteminin Seçilmesi	311
1.2. Veri Zarflama Analizine İlişkin Teorik Çerçeve	312
1.3. Karar Verme Birimleri (KVB) ve Girdi-Çıktı Değişkenlerinin Seçilmesi	314
2. Bulgular	316
Sonuç	320
Kaynakça	323

BÖLÜM 12
BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNİN ÜNİVERSİTE
SANAYİ İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİNDEKİ ROLÜ
Ardahan İli Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Güven Gürkan İnan

Özet	325
Giriş	326
1. Üniversite-Sanayi İşbirliği	327
2. Üniversite-Sanayi İşbirliği Kanalları	330
3. Bilimsel Araştırma Yöntemleri	333
4. Ardahan İli Özelinde Üniversite-Sanayi İşbirliği Modeli	335
Sonuç	341
Kaynakça	343

BÖLÜM 13
MARKALAŞMADA TEMEL ADIM:
Marka Tescili ve Ardahan

Dr. Öğr. Üyesi Arzu Kılıç & Prof. Dr. Berrin Filizöz

Özet	347
Giriş	348
1. Marka	349

2. Marka Türleri	352
3. Marka Tescili	353
4. Ardahan; Genel Ekonomik Ve Marka Tescil Durumu	354
5. Araştırma Amacı, Yöntem Ve Kısıtlar	358
6. Bulgular	359
Sonuç	363
Kaynakça	365

BÖLÜM 14

POSOF'UN TRA2 BÖLGESİ İÇİNDEKİ YERİ VE GELİŞME EKSENLERİ BAĞLAMINDA KALKINMA PROJELERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Ar. Gör. Dr. Mehmet Gür & Dr. Öğr. Üyesi Ömer Bilen &
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Topcuoğlu & Dr. Öğr. Üyesi Kutay Üstün

Özet	367
1. Posof İlçesinin TRA2 Bölgesindeki Yeri ve Mevcut Durumu	369
1.1. Konumu, Coğrafyası ve İklimi	369
1.2. Tarihçesi	370
1.3. Demografik Yapısı	371
1.4. Ekonomik Yapı	371
1.5. Tarım, Hayvancılık ve Arcılık	372
1.6. Doğal Yapı ve Turizm	374
2. TRA2 2014-2203 Bölge Planı Vizyonu ve Gelişme Eksenleri	377
3. Araştırma Yöntemi Ve Sonuçlar	379
3.1. Kantitatif Araştırma Sonuçları	380
3.2. Kalitatif Araştırma Sonuçları	382
4. POSOF için Önerilen Kalkınma stratejileri ve Projeleri	385
Sonuç	388
Kaynakça	390

ARDAHAN HAYVANCILIĞI

BÖLÜM 15

ARDAHAN İLİ BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK SEKTÖRÜ MEVCUT DURUM SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Eştürk & Doç. Dr. Seymur Ağazade

Özet	393
Giriş	395
1. Türkiye’de Büyükbaş Hayvancılık	397
2. Ardahan İlinde Büyükbaş Hayvancılığın Mevcut Durumu	402
3. Materyal ve Yöntem	404
4. Araştırma Bulguları	405
Kaynakça	415

BÖLÜM 16

ARDAHAN YÖRESİNDEN MEVSİMSSEL OLARAK TOPLANAN SÜT VE KAŞAR PEYNİRİ ÖRNEKLERİNDE AFLATOKSİN M1 DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Dr. Öğr. Üyesi Ertan Doğan

Özet	417
Giriş	418
1. Materyal ve Metot	422
1.1. Materyal	422
1.1.1. Süt Numuneleri	422
1.1.2. Kaşar Peyniri Numuneleri	422
1.1.3. Aflatoksin M1 ELISA Test Kiti	423
1.1.4. Süt Numunelerinin Analize Hazırlanması	423
1.1.5. Peynir Numunelerinin Analize Hazırlanması	423
1.2. Metot	424
2. Bulgular	424
2.1. Yaz Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Ait Analiz Sonuçları	424
2.2. Sonbahar Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Analiz Sonuçları	424
2.3. Kış Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Ait Analiz Sonuçları	425
2.4. İlkbahar Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Ait Analiz Sonuçları	425

Sonuç.....	426
Kaynakça.....	435

BÖLÜM 17
ARDAHAN İLİ GÖLE İLÇESİ BÜYÜKBAŞ
HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Ömer Atalay & Doç. Dr. Ötügen Senger

Özet.....	439
Giriş.....	440
1. Türkiye’de Büyükbaş Hayvancılık.....	441
1.1. Göle İlçesinde Büyükbaş Hayvancılık.....	443
2. Literatürde Büyükbaş Hayvancılık Sektörünün Swot Analizi İle Değerlendirilmesi	447
3. Materyal	449
4. Metot.....	450
5. Araştırma Bulguları.....	450
5.1. SWOT Analizi.....	461
Sonuç.....	465
Kaynakça.....	467

ARDAHAN ARICILIĞI

BÖLÜM 18
ARDAHAN ARICILIĞININ POTANSİYELİ

Kemal Yazıcı

Özet.....	471
Giriş.....	472
1. Ardahan’da Arıcılık Neden Önemlidir?	474
1.1. Arı Irkı.....	474
1.2. Koloni Sayısı.....	475
1.3. Ana Arı Üretimi.....	477
1.4. Meralar ve Mera Kapasiteleri.....	477
2. Ardahan’ın Organik Bal Üretimi Açısından Önemi	478
Sonuç.....	480
Kaynakça.....	481

BÖLÜM 19
ARDAHAN İLİ ARICILIK İŞLETMELERİNDE
KOLONİ YÖNETİMİNDE YAPILAN BAŞLICA YANLIŞLIKLAR

Doç. Dr. Mahir Murat Cengiz

Özet	483
Giriş	484
1. Eğitim Yetersizliğinin Yetiştiricilerin Koloni Bakım ve Yönetim Uygulamalarına Yansımaları	485
1.1. Popülasyon Kontrolü	486
1.1.1. İki Ana Arılı Koloni Yönetim Sistemi	488
1.1.2. Koloni Destek Sistemi	490
1.1.3. Paket Arı Sistemi	491
1.1.4. Ana Arı Hapsi	492
1.2. Mera Kullanımı	493
1.3. Damızlık Kullanımı	494
1.4. Arı Beslemesi	495
1.5. Arı Sağlığı	500
1.6. Yanlış ve Bozuk Petek Kullanımı	501
1.7. Kışlatma	501
2. Örgütlenme ve Ürünlerin Değerlendirilmesi	503
Sonuç	503
Kaynakça	504

BÖLÜM 20
KAFKAS BAL ARISI GEN MERKEZİ VE KORUNMASI İÇİN ALTERNATİF
YÖNTEMLER

Doç. Dr. Aziz Gül & Doç. Dr. Mahir Murat Cengiz & Öğr. Gör. Kemal Yazıcı

Özet	507
GİRİŞ	508
1. Kafkas Bal Arısı Gen Merkezi Ve Korunması İçin Alternatif Yöntemler	510
1.1 Kafkas İzole Alanları İçerisinde Islah Çalışmaları Yapılmalı	510
1.2 Yapay Tohumlama Çalışmalarına Yer Verilmeli	511
1.3 Elde Edilen Genetik Materyaller Dondurularak Korunmalı	512
SONUÇ	514
KAYNAKÇA	516

BÖLÜM 21
ARDAHAN YÖRESİ ARISININ
(*Apis mellifera caucasica* G.) ANADOLU VE DİĞER BAZI ARI IRKLARI İLE
MORFOLOJİK, DAVRANIŞ, PERFORMANS VE ÜREME ÖZELLİKLERİ
YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Prof. Dr. Ahmet Güler & Öğr. Gör. Kemal Yazıcı & Dr. Selim Bıyık &
Zir. Müh. Gökhan Kavak & Zir. Yük. Müh. Abdurrahman Aydın &
Arş. Gör. Emre Uğurlutepe & Prof. Dr. Osman Kaftanoğlu

Özet	520
Giriş.....	521
1. Materyal ve Metot.....	522
2. Bulgular	523
2.1. Performans ve Davranışı	523
2.1.1. Avantajları	523
2.1.2. Dezavantajları	524
2.2. Morfolojik Yönden Genel Karakterizasyonu	525
Sonuç.....	529
Kaynakça	531

